

De xii gemmis

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΕΠΙΦΑΝΙΟΥ Ἐπισκόπου Κύπρου πρὸς Διόδωρον ἐπίσκοπον Τύρου περὶ τῶν ἰβ' λίθων τῶν ὄντων ἐν τοῖς στολισμοῖς τοῦ Ἀαρῶν βιβλίου.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

1.1 Πρῶτος λίθος σάρδιος ὁ Βαβυλώνιος οὕτω καλούμενος· ἔστι δὲ πυρωπὸς τῷ εἶδει καὶ αἵματοειδής, σαρδίῳ τῷ ἰχθύι τεταριχευμένῳ ἑοικώς· διὸ καὶ σαρδίος λέγεται ἀπὸ τοῦ εἶδους λαβῶν τὸ ἐπώνυμον. Ἐν Βαβυλῶνι δὲ τῇ πρὸς Ἀσσυρίαν γίνεται. Ἔστι δὲ διαυγής ὁ λίθος· δυνάμεως δὲ ἐστὶ θεραπευτικῆς, ᾧ κέχρηται οἱ ἱατροὶ πρὸς οἰδήματα καὶ ἄλλας πληγὰς ὑπὸ σιδήρου γιγνομένης. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλος σαρδόνυξ ὃς καλεῖται μολοχάς· μαλακτικὸς δὲ ἐστὶ στεατωμάτων, τῆς δὲ αὐτῆς ιδέας τυγχάνει ὑποχλωρίζων, ἐμβριθέστατος δὲ μᾶλλον παρὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἕαρος, ὅτε ἡ ἀρχὴ τῶν Παθῶν.

1.2 Λίθος τοπάζιον, ἐρυθρὸς τῷ εἶδει ὑπὲρ τὸν ἄνθρακα· γίνεται δὲ ἐν Τοπάζῃ, πόλει τῆς Ἰνδίας, ὑπὸ τῶν ἐκεῖσε ποτε λίθους λατομούντων, ἐν καρδίᾳ ἐτέρου λίθου ὃν οἱ λατομούντες θεασάμενοι φαιδρόν, καὶ ὑποδείξαντες ἀλάβαστρον τισὶν ἀπέδοντο ὀλίγου τιμήματος. Θηβαῖοι δὲ προσήνεγκαν τῇ κατ' ἐκεῖνον καιρὸν βασιλίσει· ἡ δὲ λαβοῦσα ἐν τῷ αὐτῆς διαδήματι μέσον τοῦ μετώπου περιέθετο. Ἔχει δὲ ὁ λίθος δοκιμὴν τοιάνδε· τριβόμενος ἐν ἰατρικῇ ἀκόνῃ οὐκ ἐρυθρὸν ἀποδίδωσι κατὰ τὸ χρῶμα τὸν χυλόν, ἀλλὰ γαλακτώδη· ἐμπίπλησι δὲ κρατῆρας ὄσους ἂν θέλῃ ὁ ἀποτρίβων, καὶ τοῦ προτέρου σταθμοῦ οὐκ ἐλαττοῦται οὐδ' ὄλως. Χρησιμεύει δὲ καὶ ὁ ἐξ αὐτοῦ οὗτος χυλὸς πρὸς πάθος ὀφθαλμῶν· καὶ πινόμενος δὲ ἀντιπαθεῖ πρὸς ὕδρωπας καὶ τοῖς ἀπὸ σταφυλῆς θαλασσίας μαραιομένοις.

1.3 Λίθος σμάραγδος. Οὗτος καλεῖται καὶ πράσινος· ἔστι δὲ καὶ χλωρὸς τῷ εἶδει, καὶ διαφορὰ τις ἐν αὐτοῖς· τινὲς μὲν γὰρ αὐτοὺς νερωνιανοὺς καλοῦσιν, ἄλλοι δὲ δομετιανούς. Καὶ ὁ μὲν νερωνιανὸς πικρὸς ἐστὶ, τῷ εἶδει σφόδρα χλωρίζων, διειδής δὲ καὶ στίλβων. Καλεῖσθαι δὲ νερωνιανὸν εἶτ' οὖν δομετιανὸν διὰ τοιαύτην αἰτίαν, ὅτι φασὶν ἔλαιον Νέρωνα εἶτε Δομετιανὸν ἐν σκεύεσι βαλεῖν ἱκανοῖς, καὶ ἐκ τοῦ ἰοῦ τῷ χρόνῳ χλωραίνεσθαι τὸ ἔλαιον, καὶ ἐκ τούτου τὴν πέτραν ποτιζομένην περισσοτέρως ἐξανθεῖν τῇ χροιά. Ἄλλοι δὲ φασὶ Νέρωνά τινα τεχνίτην τῶν παλαιῶν πιναροποιῶν, εἶτ' οὖν λιθουργῶν ἐφευρεῖν τὸ ἀναγκαιότατον τοῦ σμαράγδου, καὶ ἐκ τούτου νερωνιανὸν καλεῖσθαι, οἱ δὲ δομετιανόν. Ἀλλὰ καὶ ἄλλοι εἰσὶ σμάραγδοι, ὁ μὲν πρῶτος ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ πάνυ ἑοικώς τῷ νερωνιανῷ, ὁ δὲ ἕτερος ἐν τῇ Αἰθιοπείᾳ, ὃν καὶ ἐν τῷ Φεισῶνι ποταμῷ λέγεται γεγενῆσθαι. Φεισῶν δὲ ἐστὶν ὁ παρὰ τοῖς Ἑλλησιν Ἰνδὸς καλούμενος, παρὰ τοῖς βαρβάροις δὲ Γάγγης. Λέγουσι δὲ καὶ τὸν ἄνθρακα ἐν αὐτῷ γίνεσθαι· ἐκεῖ γάρ, φησὶν ὁ Μωϋσῆς, ὁ ἄνθραξ καὶ ὁ λίθος ὁ πράσινος. Ἡ δὲ δύναμις, φασί, τοῦ λίθου, δηλαδὴ τοῦ σμαράγδου πρὸς τὸ ἐνοπτρίζεσθαι πρόσωπον. Λέγεται δὲ καὶ παρὰ τοῖς μυθοποιοῖς προγνωστικὸς εἶναι.

1.4 Λίθος ἄνθραξ. Οὗτος εἶδος ὄξυ φοινίσσον ἔχει. Γίνεται δὲ ἐν Καρχηδόνι τῆς Λιβύης, ἣτις Ἀφρικὴ καλεῖται. Ἔτεροι δὲ φασὶ τὸν λίθον τοῦτον οὕτως εὐρίσκεσθαι, οὐκ ἐν ἡμέρᾳ κατοπτευόμενον, ἀλλὰ κατὰ τὴν νύκτα πόρρωθεν δίκην λαμπάδος, ἢ ἄνθρακος σπινθηρίζοντος, καὶ ὡς μακρόθεν φαίνοντος, κακ τούτου ἐπιγινώσκοντες οἱ τοῦτον ἀνερευνῶντες ραδίως εὐρίσκουσιν αὐτόν· βασταζόμενον δὲ ἀδύνατον διαλαθεῖν, ὁποῖοις γὰρ ἂν ἱματίοις κατακρυβῆ ἢ ἀνταύγεια αὐτοῦ

ἔξωθεν τῆς περιβολῆς φαίνεται, ὅθεν καὶ ἄνθραξ κέκληται. Ὀλίγον δὲ ὁ κεραύνιος λίθος παραπλήσιος τούτῳ, ὅτι καὶ ἐκ τοῦ αὐτοῦ τόπου εὐρίσκεται.

1.5 Λίθος σάπφειρος πορφυρίζων, ὡς βλάττης πορφύρας τῆς μελαίνης τὸ εἶδος. Πολλὰ δὲ γένη τούτου ὑπάρχουσιν· ἔστι γὰρ ὁ βασιλικός, χρυσοστιγής· οὐ πάνυ δὲ οὗτος θαυμαζόμενος ὡς ὁ διόλου πορφυρίζων. Καὶ οὗτος δὲ λέγεται εἶναι ἐν τῇ Ἰνδία καὶ Αἰθιοπείᾳ. Διὸ τὸ τέμενος παρὰ Ἰνδοῖς φασιν εἶναι τοῦ Διονύσου τξέ' ἀναβαθμοὺς ἔχον ἐκ σαπφείρου λίθου, εἰ καὶ τοῖς πολλοῖς ὑπάρχει ἄπιστον. Ἔστι δὲ θαυμαστός ὁ λίθος καὶ εὐειδέστατος καὶ χαριέστατος. Διὸ καὶ ἐν τοῖς χλιδῶσι καὶ ὀρμίσκοις κατατιθέασι τοῦτον, μάλιστα οἱ βασιλεῖς. Ἀλεξίπυρος δὲ ἔστι· τριβόμενος γὰρ καὶ ψυδράκων καὶ φυμάτων γινομένης πληγᾶς σὺν γάλακτι ἰᾶται χριόμενος τοῖς ἠλκωμένοις τόποις. Γέγραπται δὲ καὶ ἐν τῷ Νόμῳ τὴν τῷ Μωϋσεῖ ὀφθεῖσαν ὀπτασίαν ἐν τῷ ὄρει, καὶ δοθεῖσαν νομοθεσίαν ἐπὶ λίθου σαπφείρου πεφυκέναι λέγεται.

1.6 Λίθος ἴασπις. Οὗτός ἐστι τῷ εἶδει σμαραγδίζων· παρὰ δὲ τὰ χεῖλη τοῦ Θερμόδωντος ποταμοῦ εὐρίσκεται, καὶ περὶ Ἀμαθοῦντα τὴν ἐν Κύπρῳ. Ἄλλ' ἔστι γένος πολὺ καλούμενον ἀμαθούσιον· τὸ εἶδος τοιόνδε ἐστὶ τοῦ λίθου, κατὰ τὴν σμαραγδὸν ἐστὶ χλωρίζουσα, ἀλλὰ ἀμβλυτέρα καὶ ἀμαυροτέρα· καὶ ἔνδοθεν χλωρὸν ἔχει τὸ σῶμα, εἰκνύα ἰῶ χαλκοῦ ἔχοντι φλέβας τετραστίχους. Ὡς δὲ τοῦτο ἠκούσαμεν εἶναι φαντασίας, ὡς οἱ μυθολόγοι λέγουσιν. Ἄλλη δὲ ἐστὶ γλαυκοτέρα θαλάσσης, βαθυτέρα τῷ ἄνθει καὶ τῇ βαφῇ· ἄλλη δὲ ἐν τοῖς σπηλαίοις, ἐν τῷ ὄρει τῆς Ἰδης ἐν τῇ Φρυγίᾳ, ὁμοιάζουσα τῇ ἀπὸ τοῦ αἵματος κόχλου, διαυγεστέρα μᾶλλον, ὡσπερ οἴνω ὁμοιάζουσα ἢ ἀμεθύστου ξανθοτέρα· οὐ γὰρ ἐστὶ μιᾶς χροιάς οὐδὲ τῆς αὐτῆς δυνάμεως· ἀλλ' ἢ μὲν ἐστὶ χαννοτέρα καὶ λευκοτέρα, οὔτε πάνυ στίλβουσα, οὔτε πάλιν ἀποδέουσα. Ἄλλη δὲ κρυστάλλου ὕδατι ὁμοία· λέγεται δὲ ὑπὸ μυθοποιῶν ἄκος εἶναι φαντασιῶν. Εὐρέθη δὲ παρὰ Ἰβηρσι καὶ ποιμέσιν Ὑρκανῶν τοῖς κατὰ τὴν Κασπίαν γῆν. Ἄλλη δὲ ἴασπις οὐ πάνυ λάμπουσα, χλωρά, ἣτις ἔχει γραμμὰς μέσας. Καὶ ἄλλος ἴασπις ὁ παλαιὸς καλούμενος ὁμοῖος ἢ χιόνι ἢ ἀφρῶ θαλάσσης. Τοῦτόν φασιν οἱ μυθοποιοὶ τοὺς θῆρας ἐν ἀγρῶ φοβεῖσθαι, καὶ τὰ φάσματα.

1.7 Λίθος λιγύριον. Τούτου δὲ τὴν εὕρεσιν οὐδαμῶς ἔγνωμεν, οὔτε παρὰ φυσιολόγοις, οὔτε παρὰ τισιν ἀρχαίοις τοῖς περὶ τούτων μεμεριμνηκόσι. Εὐρομεν δὲ λαγκούριον οὕτω καλούμενον λίθον, ὃν τινες τῇ τρανῇ διαλέκτῳ λαγούριον καλοῦσι· καὶ τάχα τοῦτο οἶμαι τὸ λιγύριον, ἐπειδὴ αἱ θεῖαι γραφαὶ τὰ ὀνόματα ἐτέρως μετεποίησαντο, ὡς τὸν σμαραγδὸν πράσινον, καὶ ὅτι πως ἐν τῇ τῶν λίθων τούτων ὀνομασίᾳ οὐκ ἐμνήσθησαν καὶ ὑακίνθου, καίτοι γε προόπτου καὶ ἐντίμου ὄντος λίθου· ὥστε εἰς νοῦν ἡμᾶς λαβεῖν μήποτε τὸ λιγύριον τοῦτο καλεῖ ἢ θεία γραφή. Ὑακίνθος οὖν τὰς μὲν ιδέας ἔχει διαφόρους· ὅσω γὰρ εὐρίσκεται ὁ λίθος βαθύτερος τῇ χροίᾳ, τοσοῦτον ἀναγκαιότερός ἐστὶ τῶν ἄλλων. Ἔοικε δὲ ὑακίνθος τῇ ἐρέᾳ ἢ ὑποπορφυρίζων ποσῶς. Διὸ καὶ ἡ θεία γραφή ἐξ ὑακίνθου καὶ πορφύρας τὰ ἱερατικὰ ἐνδύματα κεκοσμησθαί φησι. Καὶ ὁ μὲν πρῶτος λίθος καλεῖται θαλασσίτης, ὁ δὲ δεύτερος ῥοδινός, ὁ τρίτος νάτιβος· ὁ τέταρτος λέγεται χαννιαῖος, ὁ δὲ πέμπτος περιλεύκιος. Εὐρίσκονται δὲ οὗτοι ἐν τῇ ἐσωτέρᾳ βαρβαρίᾳ τῆς Σκυθίας. Οὗτοι δὲ οἱ λίθοι μετὰ τοῦ εἶναι πολύτιμοι ἔχουσι καὶ ἐνέργειαν τοιαύτην· βαλλόμενοι εἰς ἄνθρακα πυρὸς αὐτὰ μὲν οὐ βλάπτονται, τοὺς δὲ ἄνθρακα σβεννύουσιν· οὐ μόνον δὲ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ εἰ λαβῶν τις τὸν λίθον ἐνειλίσσει ὀθόνῃ καὶ ἐπιθῇ ἐπ' ἄνθρακα πυρὸς, οὐδ' αὐτὴ ἢ καλύπτουσα ὀθόνῃ φλογίζεται, ἀλλὰ μένει ἀσινής. Λέγεται δὲ ὁ λίθος ταῖς τικτούσαις γυναιξὶν εἰς εὐτεκνίαν χρησιμεύειν· ἔστι δὲ καὶ φασμάτων ἀπελαστικός.

1.8 Λίθος ἀχάτης. Οὗτος ὑπελήφθη εἶναι περίλευκος καλούμενος, ὃς ὑπὸ τὸν ὑακίνθον εὐρίσκεται· θαυμαστός δὲ ἐστὶ, τῷ εἶδει ὑποκυανίζων, ἔξωθεν περιφέρειαν

λευκήν ἔχων, μαρμάρου τρόπον ἢ ἔλεφαντίνου. Καὶ οὗτος δὲ περὶ τὴν Σκυθίαν εὐρίσκεται. Ἔστι δὲ ἐκ τούτων τῶν λίθων ἀχάτης χρῶμα ἔχων λέοντος. Τριβόμενος δὲ μεθ' ὕδατος καὶ χριόμενος ἐπὶ δῆγματος θηρίου ἀποτρέπει ἰὸν σκορπίου καὶ ἔχιδνῶν καὶ τῶν τοιούτων.

1.9 Λίθος ἀμέθυστος. Οὗτος κατὰ τὴν αὐτοῦ περιφέρειαν φλογίζων ἐστὶ βαθέως· ἢ δὲ αὐτὴ ἐστὶ λευκότερα ἐκ τοῦ μέσου, οἰνωπὸν ἀποπέμπουσα εἶδος. Ἡ δὲ μορφή αὐτοῦ διάφορος· τάχα δὲ καὶ αὐτὸς ἐν τοῖς ὄρεσι γίνεται τῆς Λιβύης· ὁ μὲν γὰρ αὐτῶν ἐστὶν ὑακίνθω καθαρῶ παραπλήσιος, ὁ δὲ ἀμφικόχλω. Γίνεται ἐν ταῖς ὄχθαις τῆς θαλάσσης τῆς αὐτῆς Λιβύης.

1.10 Λίθος χρυσόλιθος. Τοῦτόν τινες χρυσόφυλλον κεκλήκασι. Χρυσίζων μὲν ἐστὶν· εὐρίσκεται δὲ ἐν τῷ φρέατι διπέτρῳ παρὰ τὸ τεῖχος τῆς Ἀχαιμενίδος Βαβυλῶνος· τὴν γὰρ Βαβυλῶνα καὶ τὸ φρέαρ ἐκεῖνο Ἀχαιμενίτιδα καλοῦσιν, ὅτι, φασίν, ὁ πατὴρ Κύρου τοῦ βασιλέως Ἀχαιμενεὺς ἐκαλεῖτο. Ἔστι δὲ καὶ χρυσόπαστος. Οὗτος στομαχικοῖς καὶ κοιλιακοῖς τριβόμενος καὶ πινόμενος ἰαματικὸς ὑπάρχει.

1.11 Λίθος βηρύλλιον γλαυκίζων μὲν ἐστὶ, θαλασσοβαφής, ἔχων εἶδος καὶ τῆς ὑδαρεστέρας ὑακίνθου. Γίνεται δὲ περὶ τὸ τέρμα τοῦ ὄρους τοῦ καλουμένου Ταύρου. Εἰ δέ τις θελήσει κατ' ἀντικρὺ τοῦ ἡλίου τοῦτον ἀνακλάσαι, φαίνεται ὡς ὕελος κέγχρους ἔχων ἔνδοθεν διαυγεῖς. Ἄλλη δὲ τις βήρυλλος ταῖς κόραις τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ δράκοντός ἐστι παραπλησία. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλη πάλιν ὁμοία κηρῶ· ἐφάνη δὲ αὕτη περὶ τὴν ἔξοδον τοῦ Εὐφράτου ποταμοῦ.

1.12 Λίθος τὸ ὄνυχιον. Οὗτος ὁ λίθος ξανθὴν πάνυ ἔχει τὴν χροιάν. Τέρπεσθαι δὲ τῷ λίθῳ τούτῳ φασὶ τὰς νύμφας τῶν βασιλέων ἢ καὶ πλουσίων ἀνδρῶν, αἵ τινες καὶ εἰς ἐκπώματα ἴδια ἀνατρεψάσασαι ἔχουσι τὸν λίθον τοῦτον. Εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλοι ὄνυχίται ὁμωνύμως καλούμενοι, οἳ τινες κηρῶ τῷ μελιχρῶ εἰσὶ παραπλήσιοι· τινὲς δὲ φασὶν αὐτοὺς ἐξ ὕδατος στακτοῦ πεπήχθαι. Ὀνυχίτας δὲ αὐτοὺς λέγουσι φυσιολογικῶς, ἐπεὶ ὁ ὄνυξ τῶν ἀστείων ἀνδρῶν μαρμάρῳ ἐστὶ συνδιαζόμενος σὺν τῇ τοῦ αἵματος ἰδέᾳ· ἄλλοι δὲ πού καὶ τὸν λίθον τὸν μαρμάρινον ἀπὸ τοῦ Δοκιμίου ψευδωνύμως ὄνυχίτην καλοῦσι διὰ τὸ καθαρὸν τῆς λευκότητος.